

การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่า บ้านป่าสุโขใจ ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าและเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการป่าโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของบ้านป่าสุโขใจและบ้านจะบูนี สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

ผลการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่า พบว่า ชาวบ้านป่าสุโขใจได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนทำให้ทราบว่า การเสื่อมโทรมทรัพยากรธรรมชาติ เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ชาวบ้านต้องการฟื้นฟูป่า จึงได้นำแนวพระราชดำริและทฤษฎีการฟื้นฟูป่าอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การฟื้นฟูป่าบ้านป่าสุโขใจโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการร่วมปฏิบัติมีการวางแผนการฟื้นฟูป่า กำหนดพื้นที่ป่าของชุมชนอย่างชัดเจน กันเขตพื้นที่ป่าและพื้นที่ทำกินออกจากกันเพื่อต่อการดูแลรักษา ชาวบ้านยอมเสียสละพื้นที่เสื่อมโทรม เพื่อบริการให้หมู่บ้านปลูกป่าเพิ่มขึ้น มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างหมู่บ้านที่มีเขตป่าติดต่อกัน ร่วมรับประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีการตั้งกฎระเบียบในการใช้ป่าอย่างชัดเจน

ผลศึกษารูปแบบการจัดการป่าโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชนบ้านป่าสุโขใจและบ้านจะบูนี พบว่า การจัดการทรัพยากรป่าบ้านป่าสุโขใจสามารถแบ่งลักษณะป่าโดยใช้ฐานขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อของชนเผ่าโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้ 1) รูปแบบการจัดการป่าปลูก ภายใต้โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ได้ 50 ปี เป็นการปลูกป่าที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเริ่มตั้งแต่ร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหา ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับประโยชน์โดยมีหน่วยงานภายนอกเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนทั้งเรื่องความรู้และเรื่อง

งบประมาณ เป็นการปลูกป่าที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับทุกฝ่ายและสร้างความภาคภูมิใจให้กับชาวบ้านทุกคน

2) รูปแบบการจัดการป่าชุมชน ป่าชุมชนบ้านป่าคาสุขใจแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นป่าพิธีกรรม บ้านป่าคาสุขใจ เป็นชนเผ่าอาข่า มีความเชื่อและนับถือพุทธ(ผี)อย่างเคร่งครัดให้ความสำคัญกับป่า สร้างจิตสำนึกลูกหลานให้มีความเชื่อและให้ความสำคัญป่าพอๆ กับชีวิต ส่งผลให้เกิดการจัดการป่าและน้ำ ได้นำพิธีกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการดูแลป่า เป็นป่าที่สำหรับอนุรักษ์ไว้ ป่าพิธีกรรมนี้ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ส่วนที่สองเป็นป่าใช้สอย เป็นป่าที่ชาวบ้านได้อนุรักษ์ไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่างๆ ในชุมชน เช่น เป็นแหล่งอาหาร แหล่งสมุนไพร แหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีการกำหนดกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์อย่างชัดเจน ป่าชุมชนทั้งสองส่วนนี้ทำให้หมู่บ้านป่าคาสุขใจได้รับการยกย่องให้เป็นหมู่บ้านเขียวขจีดีเด่นระดับจังหวัดเชียงราย และมีการขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชน จำนวน 2,000 ไร่ เมื่อปี พ.ศ. 2551 และเป็นหมู่บ้านนำร่องในการจัดการป่าชุมชน ปี พ.ศ. 2552

จากรูปแบบการจัดการป่าชุมชนทั้งสองรูปแบบโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าบ้านป่าคาสุขใจนั้น ได้นำแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ในการปลูกดูแลรักษาป่า และนำเรื่องพิธีกรรมความเชื่อของชนเผ่าเข้ามาบูรณาการในการดูแลรักษาป่า ทำให้ทุกคนในชุมชนให้ความร่วมมือ ประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูป่าจากภูเขาหัวโล้นให้เป็นป่าที่สมบูรณ์ ชาวบ้านใช้ชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการจัดการป่าที่เหมาะสมกับสังคมวัฒนธรรมและทำให้เกิดความยั่งยืนสมควรที่จะเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น

The objectives of this study were to investigate the community participation process of Baan Pakkasukjai forest management and the form of forest management participated by the community suited to the geo-social conditions. Results of the study revealed the following:

Based on the investigation of the community participation process of forest management, it was found that natural resource deterioration arised from both internal and external factors. People in the community wanted to rehabilitate the forest so they adopted the Royal Initiatives concept and the theory on forest rehabilitation initiated by His Majesty the King. People in the community and concerned agencies worked together on forest rehabilitation planning, clear community forest area determining, and forest area and cultivation area separating for good maintenance. Besides, people in the community sacrificed deteriorated land for reforestation. There was a good relationship among villages having its area close to the forest. They were both direst and indirect beneficiaries. Importantly, there was clear formulation of rules and regulations to protect the forest.

With regards to the form of forest management participated by the community, it was found that the management of forest resources could be classified into two forms in terms of tradition, culture, and beliefs of people in the community: 1) management of the forest grown by community participation under the commemoration project in the auspicious occasion of 50 years of His Majesty the King reigning and 2) management of community forest-this was sub-classified into two parts: 2.1) ritual forest-people in the Akha community strictly worshiped spirits, placed the importance of forest, and this resulted in the occurrence of forest and water management and conservation and 2.2) utilized forest-people in the community conserved this forest for various common exploitations such as food source, and community learning source. There were clear rules and regulations on forest exploitation. These two forests made Baan Pakhasukjai village be awarded the outstanding green village of Chiangmai province. These forests were registered as the community forest with the land area of 2,000 rai in 2008 whereas Baan Pakhasukjai was selected to be the pilot village in community forest management in 2009.

The two forms of community forest management using the community participation process was done by adopting the Royal Initiatives of His Majesty the King for forest care and management. Besides, ritual ceremonies and beliefs of people in the community were integrated in the forest care and management. This was successful in forest rehabilitation based on the philosophy of sufficiency economy. Thus, it was an appropriate forest management suited to social and traditional conditions of the community.